

Povratak recesije*

Izostanak gospodarskog oporavka u 2011. godini

Bruto domaći proizvod je u 2011. godini zabilježio nultu stopu rasta. Promatrajući kretanja tijekom cijele godine, zapaža se da je nakon oporavka gospodarske aktivnosti u drugom i trećem tromjesečju, u četvrtomu tromjesečju ponovno uslijedio njezin pad. Nakon što se, prema desezoniranim podacima, u drugomu tromjesečju 2011. ukupna gospodarska aktivnost povećala za 0,6 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u trećemu se povećala za 0,8 posto, da bi se u četvrtomu tromjesečju smanjila za 1,2 posto. Smanjena je investicijska aktivnost imala snažan negativan utjecaj na ukupna gospodarska kretanja u prošloj godini. Nasuprot tome, pozitivne su doprinose ukupnim kretanjima dali međunarodna razmjena i osobna potrošnja. Veći je rast izvoza od uvoza za posljedicu imao daljnje smanjenje deficita tekućega računa platne bilance.

Osobna se potrošnja u 2011. godini povećala za 0,2 posto na međugodišnjoj razini. Za usporedbu, u 2010. godini osobna je potrošnja ostvarila međugodišnji pad u visini 0,9 posto. Analiza desezoniranih podataka pokazuje kako je nakon pozitivnih stopa promjene osobne potrošnje zabilježenih u drugom i trećemu tromjesečju 2011. godine, u četvrtomu tromjesečju uslijedio njen pad. Tako se osobna potrošnja u drugomu tromjesečju povećala za 0,7 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u trećemu za 0,8 posto, da bi se u četvrtomu tromjesečju smanjila za 0,7 posto. Zaustavljanje oporavka osobne potrošnje uvjetovano je nastavkom

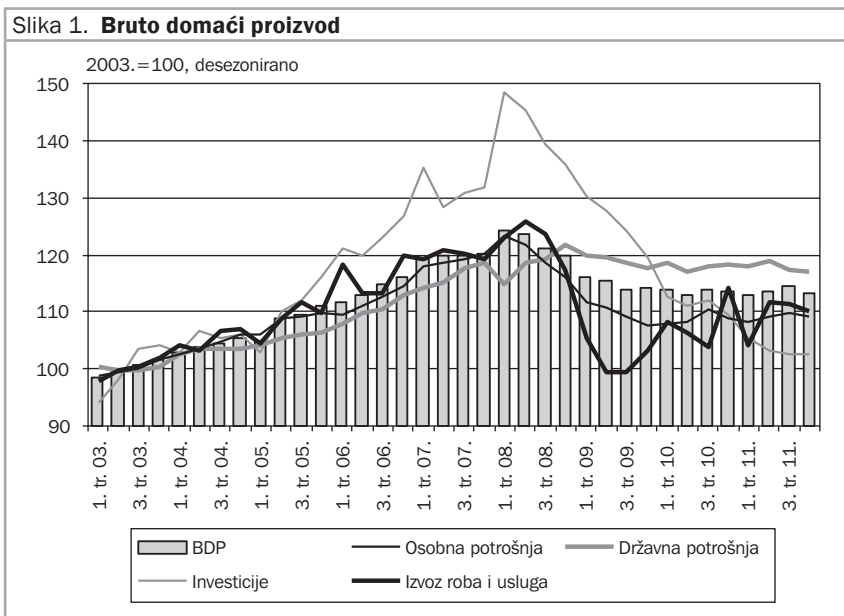
* Prilog su pripremili Tanja Broz, Goran Buturac, Ivana Rašić Bakarić, Sunčana Slijepčević (Ekonomski institut, Zagreb), Dinko Pavuna i Dragica Smilaj (Ministarstvo financija Republike Hrvatske).

nepovoljnih kretanja na tržištu rada, smanjenjem raspoloživoga dohotka stanovništva te, posljedično, izostankom potrošačkog optimizma.

Izdaci za potrošnju države su u 2011. godini zabilježili međugodišnji pad za 0,2 posto, što je druga uzastopna negativna godišnja stopa promjene. Na negativna kretanja državne potrošnje u prethodnoj godini ukazuju i desezonirani podaci. Nakon povećanja državne potrošnje u drugomu tromjesečju za 0,8 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u trećemu je tromjesečju došlo do smanjenja za 1,1 posto, a u četvrtom za 0,5 posto.

Investicijska je aktivnost s međugodišnjim padom u visini 7,2 posto u 2011. godini dala najznačajniji negativan doprinos ukupnim gospodarskim kretanjima. Za usporedbu, u 2010. godini investicije su također zabilježile međugodišnji pad, i to za 11,3 posto. Spomenuta su kretanja najvećim dijelom uvjetovana negativnim trendovima u građevinarstvu. Obujam građevinskih radova je u 2011. godini bio manji za 9,1 posto u odnosu na 2010. Ipak, promatrajući kretanja u protekloj godini, uočava se da je nakon smanjenja investicijske aktivnosti tijekom drugog i trećeg tromjesečja u četvrtomu uslijedio njezin blagi oporavak. Naime, nakon što se, prema desezoniranim podacima, investicijska aktivnost u drugomu tromjesečju 2011. smanjila za 2,3 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, a u trećemu za 0,7 posto, u četvrtomu se tromjesečju povećala za 0,2 posto.

Realni se izvoz roba i usluga u 2011. godini povećao za 2,2 posto na međugodišnjoj razini, a uvoz za 1,0 posto. Takva su kretanja za posljedicu imala daljnje smanjenje deficita tekućega računa platne bilance, pri čemu se deficit koncem 2011. smanjio za 5,5 posto na međugodišnjoj razini. Usprkos poboljšanju vanjskotrgovinske bilance, u drugoj je polovini protekle godine došlo do smanjenja obujma međunarodne razmjene. Nakon što se realni izvoz roba i usluga u drugomu tromjesečju povećao za 7,2 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u trećemu se smanjio za 0,4 posto, a u četvrtomu za 1,0 posto. Istovremeno je povećanje uvoza roba i usluga u trećem tromjesečju iznosilo 0,6 posto dok je u četvrtom zabilježeno smanjenje za 2,4 posto.

*Napomena: Desezonirano metodom X11ARIMA (Statistics Canada).
 Izvor za originalne podatke: Državni zavod za statistiku.*

Pad industrijske proizvodnje u prvomu tromjesečju

Ukupna se industrijska proizvodnja u prvomu tromjesečju ove godine smanjila za 5,3 posto u odnosu na isto razdoblje prošle godine. Pri tome je značajan međugodišnji pad zabilježen u mjesecu ožujku - 9,3 posto. Desezonirani podaci također potkrjepljuju negativna industrijska kretanja. Nakon blagog oporavka u četvrtomu tromjesečju prošle godine, kada je zabilježeno povećanje industrijske proizvodnje za 0,9 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u prvomu se tromjesečju ove godine proizvodnja smanjila za 5,8 posto. Ukupna su kretanja u prvomu tromjesečju 2012. najvećim dijelom uvjetovana smanjenjem aktivnosti u prerađivačkoj industriji, koja je najvažnija sastavnica ukupne industrijske proizvodnje. Istovremeno su negativna kretanja zabilježena i u ostalim vodećim industrijskim sektorima: u rudarstvu i vađenju te u opskrbi električnom energijom, plinom i vodom. Nepovoljna se kretanja u industriji samo dijelom mogu objasniti usporavanjem gospodarstava Europske unije i

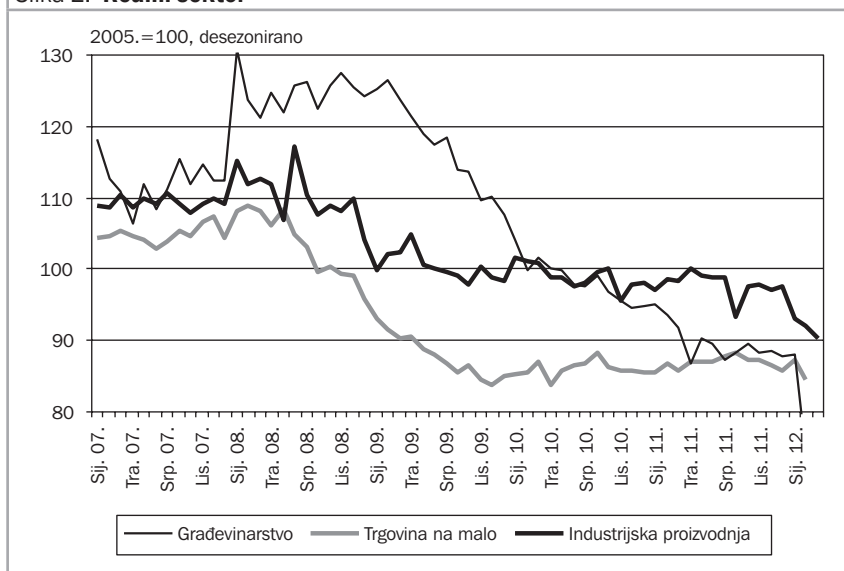
slabom domaćom potražnjom. Uz nagomilane strukturne probleme domaće industrije osjetan je i nedostatak novih investicija u proizvodne pogone bez kojih je teško ostvariv snažniji zamah i rast industrijske proizvodnje. Analiza kretanja glavnih grupa industrijskih proizvoda pokazuje da je u prvomu tromjesečju ove godine ostvaren međugodišnji pad proizvodnje u svim grupama proizvoda. Uz značajnija smanjenja proizvodnje intermedijarnih proizvoda i energije, recesijom je i dalje snažno pogođena proizvodnja trajnih dobara za široku potrošnju. Istovremeno su nepovoljna kretanja najmanje prisutna u proizvodnji netrajnih proizvoda za široku potrošnju. Oporavak proizvodnje u sljedećim mjesecima teško je očekivati bez jačanja izvozne orijentiranosti i poticanja novih investicija u industrijskomu sektoru.

Očekivanja u trgovini pod utjecajem turističke predsezone i sezone

Realni se promet u trgovini na malo u prva tri mjeseca 2012. godine povećao za 0,6 posto na međugodišnjoj razini. Desezonirani podaci ukazuju na rast aktivnosti u siječnju, pad u veljači te ponovni oporavak u ožujku. Nastavak je to neujednačenih kretanja zabilježenih tijekom 2011. godine. Nakon blagog smanjenja realnoga prometa u mjesecu ožujku, u travnju i svibnju je došlo do rasta aktivnosti. Očekivano, uspješna je prošlogodišnja turistička sezona dodatno pridonijela rastu maloprodaje tijekom ljetnih mjeseci. Završetkom turističke sezone uslijedilo je postupno smanjivanje prodaje koje je zaustavljeno u prvomu mjesecu ove godine. Realni se promet u trgovini na malo u siječnju povećao za 1,2 posto u odnosu na prosinac, u veljači se smanjio za 3,4 posto da bi u ožujku porastao za 1,2 posto. Trgovina na malo se i dalje suočava s relativno slabom domaćom potražnjom koja je najvećim dijelom posljedica nepovoljnih kretanja na tržištu rada i potrošačkoga pesimizma. Promatrajući kretanja na godišnjoj razini po djelatnostima, može se ustvrditi da je najveći doprinos općim kretanjima dao blagi rast prodaje u nespjecijaliziranim prodavaonicama živežnih namirnica. Istovremeno, posljedicama krize i dalje su najviše izložena trajna potrošna dobra. Pri tome je zabilježen pad realnoga prometa tekstila i odjevnih predmeta, obuće te prodaje boja i stakla. U

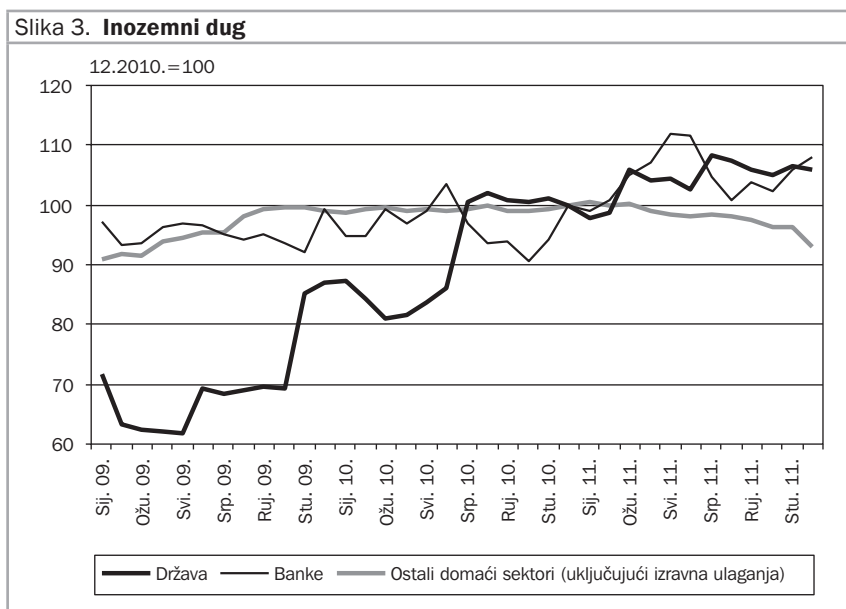
usporio. U 2011. godini zapažaju se kratkotrajna povećanja aktivnosti na mjesečnoj razini - najprije u svibnju, a zatim i u kolovozu i rujnu. Nakon rujna uslijedilo je blago smanjivanje aktivnosti. Obujam je građevinskih radova u veljači ove godine smanjen za 15,3 posto u odnosu na siječanj i za 15,2 posto u odnosu na prosinac 2011. Kumulativno je obujam građevinskih radova u razdoblju siječanj-veljača 2012. bio manji za 11,7 posto u odnosu na isto razdoblje 2011. Kriza građevinskoga sektora najviše se ogleda u slaboj potražnji za nekretninama, značajnom usporavanju investicijske aktivnosti te izostanku novih infrastrukturnih projekata koje financira država. Na nastavak nepovoljnih kretanja u sljedećim mjesecima ukazuje i podatak o ukupnom broju izdanih odobrenja za građenje, koji se u razdoblju siječanj-veljača 2012. smanjio za 14,5 posto u usporedbi s istim razdobljem 2011. Suprotno ovim negativnim očekivanjima, ohrabruju najave Vlade o pokretanju i realizaciji projekata kojima bi se potaknula investicijska aktivnost u građevinskom sektoru. Među najvažnije ubrajaju se nastavak projekta poticane stanogradnje, kao i projekti energetske učinkovitosti.

Slika 2. **Realni sektor**

Napomena: Desezonirano metodom X11ARIMA (Statistics Canada).
 Izvor za originalne podatke: Državni zavod za statistiku.

razinom inozemnoga zaduženja od prethodne. Hrvatska narodna banka navodi dva čimbenika koja su pridonijela smanjenju inozemnoga duga u drugoj polovini 2011. godine, a to su pretvaranje duga u vlasničke udjele u privatnim poduzećima te međuvalutne promjene. Pri tome su potrebu za zaduživanjem tijekom 2011. godine imale država i banke, dok su ostali domaći sektori smanjili razinu inozemnoga zaduženja. Međugodišnje povećanje duga banaka prema inozemstvu na kraju 2011. iznosilo je 8,1 posto. Istovremeno se dug države povećao za 6,0 posto, uglavnom zahvaljujući izdavanju obveznica u inozemstvu. Država se i u ovoj godini nastavila zaduživati na financijskim tržištima, stoga se može očekivati daljnje povećanje njezinog inozemnog duga. U travnju 2012. godine država je prodala obveznice u vrijednosti 1,5 milijardi američkih dolara s rokom dospjeća od 5 godina. Dug ostalih domaćih sektora (uključujući izravna ulaganja) smanjio se na kraju 2011. godine za 6,9 posto na međugodišnjoj razini. Udio inozemnoga duga u bruto domaćem proizvodu na kraju 2011. iznosio je 99,3 posto.

Izvor: Hrvatska narodna banka.

Okvir 1. Međunarodno okruženje

Nakon što je Europska unija u prva tri tromjesečja 2011. godine ostvarivala rast bruto domaćega proizvoda, u četvrtomu je tromjesečju došlo do njegovoga pada za 0,3 posto u odnosu na prethodno tromjesečje. Time je zaustavljen gospodarski oporavak koji je trajao dvije i pol godine. Desezonirani podaci ukazuju na to da je negativno kretanje bruto domaćega proizvoda u četvrtomu tromjesečju uvjetovano smanjenjem svih njegovih komponenti, osim državne potrošnje koja je ostala na razini ostvarenoj u trećemu tromjesečju. Tako je u četvrtomu tromjesečju zabilježeno smanjenje osobne potrošnje za 0,2 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, investicija za 0,7 posto, izvoza za 0,1 posto te uvoza za 0,8 posto. Gospodarske prilike, kao i političke promjene u mnogim članicama Europske unije, a pogotovo u Španjolskoj, Italiji i Grčkoj, utjecale su na zaustavljanje gospodarskoga rasta Europske unije i na povećanje nepovjerenja investitora i građana u njezinu stabilnost. Osim toga, povećanje nezaposlenosti ne pogoduje vraćanju optimizma potrošača. U veljači 2012. godine nezaposlenost je u EU-27 iznosila 10,2 posto te se očekuje da će i dalje ostati ozbiljan problem u mnogim članicama. Unatoč tome, na smanjenje rizika i nešto optimističnija očekivanja gospodarskih kretanja u EU-27 u 2012. godini utječu: preuzete obveze članica Europske unije da će staviti pod nadzor fiskalni deficit i javni dug, mjere Europske središnje banke koje omogućuju bankama dobivanje povoljnijih sredstava te stabiliziranje političke situacije u Španjolskoj i Italiji nakon provedenih izbora. Stručnjaci Međunarodnoga monetarnog fonda povećali su svoje procjene za gospodarstvo EU-27 za ovu godinu te procjenjuju da će bruto domaći proizvod EU-27 u 2012. godini ostati na razini ostvarenog u 2011. I posljednje su prognoze ekonomskih kretanja za države eurozone nešto optimističnije od prethodnih, no i dalje se očekuje slabljenje ekonomske aktivnosti u državama eurozone. Prema procjenama, eurozona bi trebala zabilježiti smanjenje bruto domaćega proizvoda za 0,3 posto u 2012. u odnosu na prethodnu godinu.

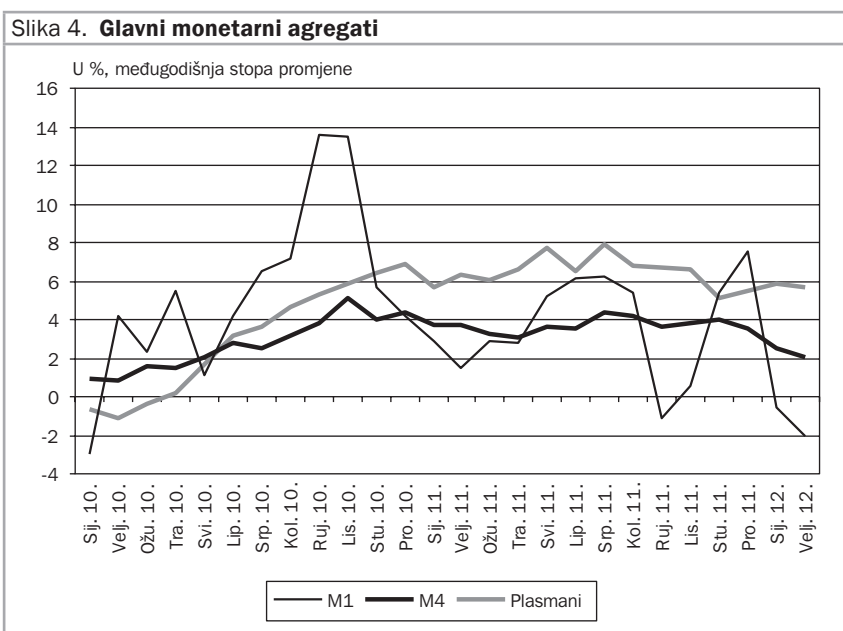
Znatno su optimističnija očekivanja o ekonomskim kretanjima u SAD-u. Stručnjaci Međunarodnoga monetarnog fonda procjenjuju da će, nakon rasta bruto domaćeg proizvoda u visini 1,7 posto 2011. godine, gospodarstvo SAD-a u 2012. godini ostvariti daljnji rast bruto domaćeg proizvoda za 2,1 posto.

Izvori: Eurostat, Europska središnja banka, Monthly Bulletin, travanj 2012., Međunarodni monetarni fond, World Economic Outlook, travanj 2012.

Smanjenje novčane mase

Novčana je masa nakon dvije godine međugodišnjih pozitivnih stopa rasta u siječnju i veljači 2012. ostvarila negativne stope. U veljači je novčana masa na međugodišnjoj razini pala za 2 posto, dok je prosječna stopa rasta u 2011. iznosila 3,8, a u 2010. godini 5,4 posto. Razlog za međugodišnji pad novčane mase leži u padu depozitnoga novca, koji je u veljači bio za 6,2 posto manji nego u istomu razdoblju prošle godine, i to prvenstveno zbog smanjenja depozita trgovačkih društava uslijed njihove relativno slabe likvidnosti. Izostanak oporavka gospodarstva odražava se i na ukupna

likvidna sredstva. Međugodišnja se stopa rasta ukupnih likvidnih sredstava u veljači 2012. godine spustila na 2 posto. Pad novčane mase za 2 posto i deviznih depozita za 0,2 posto onemogućili su brži rast ukupnih likvidnih sredstava unatoč porastu štednih i oročenih depozita za 14,7 posto. Nakon što je međugodišnja stopa rasta plasmana banaka u srpnju prošle godine dosegla 7,9 posto, uslijedio je trend usporenoga rasta. Tako su plasmani banaka u veljači 2012. porasli za 5,7 posto, dok je prosječna stopa rasta u 2011. iznosila 6,5 posto. Pri tome se međugodišnja stopa porasta kredita stanovništvu u veljači 2012. spustila na 2 posto, dok su krediti trgovačkim društvima porasli za 9,4 posto.

Izvor: Hrvatska narodna banka.

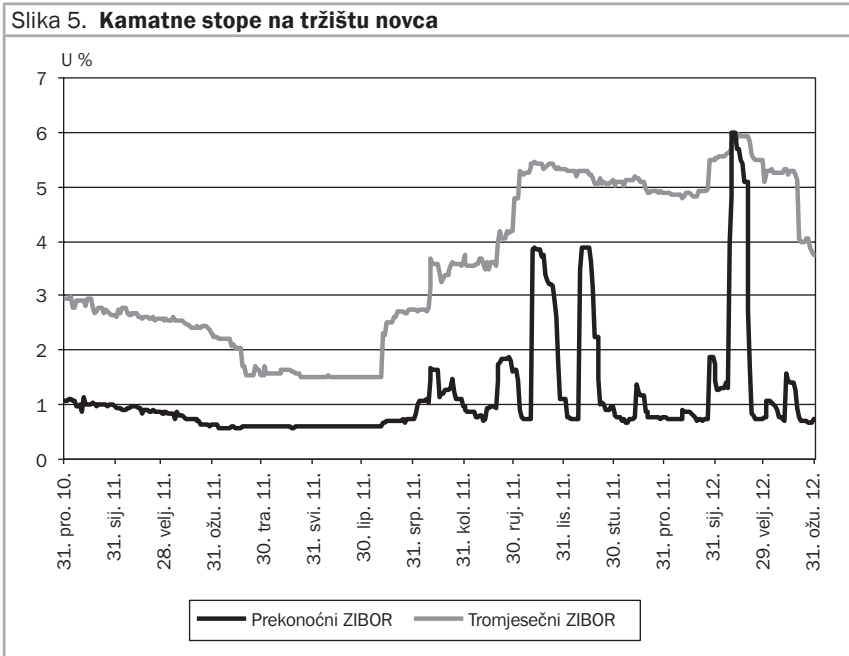
Nakon turbulencija početkom godine, kamatne stope na tržištu novca opet niske

Nakon što su kamatne stope na tržištu novca u drugoj polovini 2011. porasle zbog deviznih intervencija HNB-a te povećanja stope obvezne pričuve s 13 na 14 posto u cilju smanjivanja likvidnosti na novčanom tržištu kako bi se

izbjegla značajnija deprecijacija kune prema euru, kraj 2011. i početak 2012. godine ponovno je obilježila visoka likvidnost i smanjenje prekonoćnog ZIBOR-a. Kamatne stope ponovno su porasle krajem siječnja, kada je HNB povećao stopu obvezne pričuve s 14 na 15 posto te uveo izvanredni obračun pričuve kako bi što prije utjecao na stabilizaciju tečaja. Tom je akcijom povučeno 3,1 milijarda kuna iz bankovnog sustava. Zbog povlačenja kuna iz optjecaja relativno blizu početka novoga razdoblja održavanja obvezne pričuve, prekonoćni je ZIBOR sredinom veljače skočio na 6 posto, gdje se zadnji put nalazio u listopadu 2009. godine. Postupno vraćanje likvidnosti u financijski sustav, nakon što je HNB sredinom veljače otkupio od države 400 milijuna eura prikupljenih od eurskih trezorskih zapisa, spustilo je prekonoćni ZIBOR na razinu ispod 1 posto, gdje se u prosjeku i zadržao do kraja prvoga tromjesečja. Dodatna likvidnost u sustavu mogla bi se osloboditi u prvoj polovini svibnja pri obračunu obvezne pričuve budući da je HNB smanjio stopu obvezne pričuve s 15 na 13,5 posto, a sredstva primljena od pet multilateralnih razvojnih banaka isključio iz osnovice za obračun. Time bi se moglo osloboditi ukupno oko 4,1 milijarda kuna u kunskom te oko 110 milijuna eura u deviznomu dijelu pričuve. Međutim, pretpostavka za aktiviranje ovih sredstava je njihovo usmjeravanje u poticanje gospodarskog oporavka u suradnji s HBOR-om.

Ministarstvo financija bilo je vrlo aktivno u izdavanju trezorskih zapisa u prvomu tromjesečju 2012. godine, pri čemu su, unatoč velikim potrebama države, prinosi kod svih vrsta izdanja smanjeni. Ukupno je stanje trezorskih zapisa na kraju prvoga tromjesečja bilo za 6,7 milijardi kuna, odnosno 32,5 posto, više nego na kraju 2011. Ministarstvo financija u veljači 2012. prvi put je od druge polovine 2008. godine izdalo dvogodišnje trezorske zapise u visini 1,2 milijarde kuna uz prinos od 5,85 posto. U istome su mjesecu po prvi puta izdani jedno i pol godišnji trezorski zapisi u eurima, i to u iznosu 730,4 milijuna eura uz prinos od 5,25 posto te jednogodišnji trezorski zapisi u iznosu 33,5 milijuna eura uz prinos od 4,85 posto, što je sveukupno iznosilo 5,5 milijardi kuna. Za potrebe izdavanja trezorskih zapisa u eurima HNB je izmijenio odluku o minimalno potrebnim deviznim potraživanjima, omogućujući da se upisani trezorski zapisi u eurima uključuju u devizna potraživanja. Tako su u deviznim potraživanjima banaka likvidna devizna

sredstva zamijenjena deviznim potraživanjima prema državi, a država je izdavanjem tih zapisa pribavila stranu valutu.

Izvor: Thomson Reuters Croatia.

Smirivanje deprecijacijskih pritisaka

Kuna je tijekom 2011. godine oslabila za 1,97 posto u odnosu na euro, a deprecijacijski su se pritisci nastavili i početkom 2012. Slabljenje kune nisu spriječile niti dvije devizne intervencije HNB-a u siječnju, kojima je s tržišta povučeno 2,5 milijardi kuna. Tečaj se stabilizirao tek krajem siječnja zahvaljujući povećanju stope obvezne pričuve s 14 na 15 posto te izvanrednom obračunu pričuve, dok se trend kretanja tečaja promijenio tek nakon treće ovogodišnje devizne aukcije, kojom je s tržišta povučeno gotovo milijardu kuna, kao i zbog pojačanog izdavanja trezorskih zapisa uz valutnu klauzulu. Zbog promjene trenda kretanja tečaja u drugomu dijelu prvoga tromjesečja tečaj kune u odnosu na euro je na kraju prvoga tromjesečja bio za 0,3 posto jači u odnosu na kraj prošle godine. U prvomu tromjesečju

2012. kuna je blago, za 0,6 posto deprecirala u odnosu na švicarski franak, dok je u odnosu na američki dolar ojačala za 3,4 posto.

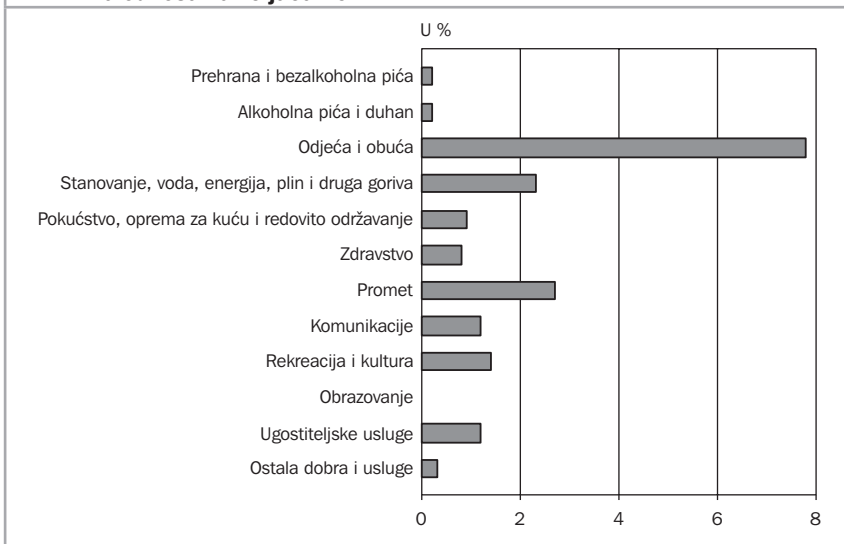
Oživljelo tržište dionica

U 2012. je živnulo dioničko tržište. Na kraju prvoga tromjesečja burzovni je indeks CROBEX porastao za 5,4 posto u odnosu na kraj 2012., dok je promet dionicama porastao za 54,1 posto u odnosu na posljednje tromjesečje prošle godine, a ukupan broj transakcija za 58,7 posto. Nakon gotovo godinu dana opadajućega trenda CROBEX-a, uzbuđenje na burzu donijele su špekulacije o privatizaciji Petrokemije te najava novoga državnog investicijskog ciklusa, što je potaknulo relativno snažan rast dionica iz građevinskoga sektora.

Snažan rast cijena u ožujku

Cijene dobara i usluga namijenjenih osobnoj potrošnji, mjerene indeksom potrošačkih cijena, povećale su se za 1,5 posto u ožujku 2012. godine u odnosu na veljaču. Ovo predstavlja najsnažniji mjesečni rast potrošačkih cijena još od uvođenja poreza na dodanu vrijednost u siječnju 1998. godine. Razlog ubrzanju inflacije prvenstveno treba tražiti u povećanju opće stope poreza na dodanu vrijednost s 23 na 25 posto koje je nastupilo upravo u ožujku, ali i sezonskom učinku povećanja cijena odjeće (9,8 posto) te osjetnomu povećanju cijena goriva i maziva za osobna vozila (4,0 posto) zbog rasta cijena nafte i naftnih derivata na svjetskim tržištima. Na ublažavanje rasta cijena u ožujku utjecale su cijene ulja i masti koje su smanjene za 5,6 posto, primarno pod utjecajem smanjenja stope PDV-a na te proizvode s 23 posto na 10 posto te cijene povrća, koje su smanjene za 1,5 posto. Ukupno su u ožujku cijene dobara porasle za 1,6 posto, a cijene usluga za 1,2 posto. Međugodišnji rast indeksa potrošačkih cijena, nakon stopa od 1,2 i 1,3 posto zabilježenih u siječnju i veljači, povećao se u ožujku 2012. godine na 2,0 posto.

Slika 6. Mjesečni porast potrošačkih cijena u ožujku u odnosu na veljaču 2012.

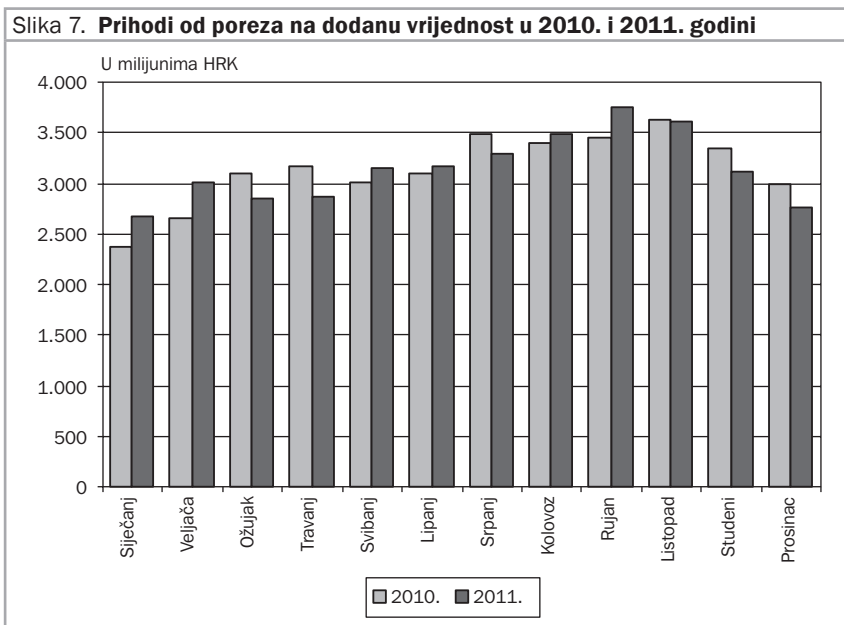
Izvor: Državni zavod za statistiku.

Međugodišnji je rast indeksa proizvođačkih cijena industrije na domaćemu tržištu u ožujku 2012. iznosio 6,2 posto, nakon što je u siječnju i veljači zabilježen rast od 5,9 i 6,3 posto. Na mjesečnoj razini, proizvođačke cijene industrije u ožujku ove godine povećale su se za 0,6 posto. Na njihovo su povećanje, među glavnim industrijskim grupacijama, prvenstveno utjecale cijene energije koje su zabilježile mjesečni rast u visini 1,4 posto, nakon povećanja za 1,9 i 5,7 posto zabilježenih u siječnju i veljači. Najveće međugodišnje povećanje proizvođačkih cijena zabilježeno je također kod cijena energije, koje su u ožujku 2012. bile za 15,3 posto veće nego godinu dana ranije. Godišnji rast proizvođačkih cijena u rudarstvu i vađenju iznosio je u ožujku čak 41,0 posto, dok je u prerađivačkoj industriji, na koju se odnosi najveći dio industrijske proizvodnje, iznosio 4,5 posto. Uvjerljivo najveće povećanje cijena unutar prerađivačke industrije odnosi se na proizvodnju naftnih proizvoda s međugodišnjim rastom cijena po stopi 19,0 posto.

Smanjenje prihoda proračuna u 2011.

Stagnacija realne ekonomske aktivnosti i smanjenje broja zaposlenih utjecali su na smanjenje prihoda proračuna konsolidirane središnje države, posebno poreznih prihoda i doprinosa koji su usko vezani uz kretanja u realnomu sektoru. Ukupni prihodi konsolidirane središnje države tijekom 2011. godine ostvareni su u iznosu 110,4 milijarde kuna, što je za 0,4 posto manje nego tijekom 2010. godine.

Najznačajniji prihod proračuna, porez na dodanu vrijednost, ostvaren je u iznosu od 37,7 milijardi kuna te je zabilježio vrlo lagan međugodišnji rast za 0,1 posto. Kako prihod od poreza na dodanu vrijednost ovisi o kretanju osobne potrošnje koja u odnosu na 2010. godinu nije značajnije rasla, tako i ovaj prihod bilježi stagnaciju na međugodišnjoj razini. Prihod od socijalnih doprinosa bilježi međugodišnje smanjenje za 0,3 posto, a ovo je smanjenje u ovisnosti od kretanja na tržištu rada. Suprotno tome, prihod od poreza na dohodak bilježi međugodišnje povećanje u visini 8,8 posto. Ovo povećanje, ostvareno usprkos nepovoljnim kretanjima na tržištu rada, rezultat je izmjena i dopuna Zakona o porezu na dohodak provedenih u srpnju 2010. godine. Naime, ovom su izmjenom, uz promjene poreznih stopa i poreznih razreda, ukinute porezne olakšice porezu na dohodak za plaćene zdravstvene usluge, premije životnog osiguranja, troškove za potrebe stanovanja i sl. Spomenute porezne olakšice su se kod podnošenja godišnjih poreznih prijava za 2010. godinu mogle koristiti samo za prvih šest mjeseci, što je rezultiralo smanjenjem isplata povrata poreza u 2011. za 23,1 posto te povećanim prihodima proračuna po osnovi poreza na dohodak. Porezom na dobit je u 2011. godini prikupljeno 13,7 posto više prihoda nego prethodne godine, što znači da se poslovanje poduzeća tijekom 2010. godine (koja služi kao osnovica za uplatu poreza na dobit tijekom 2011. godine) oporavilo, nakon značajnoga pada u 2009. godini.

Izvor: Ministarstvo financija RH.

Prihod od trošarina zabilježio je međugodišnji pad od 6,3 posto, pri čemu najznačajniji trošarinski prihod, prihod od trošarina na naftu i naftne derivate, bilježi međugodišnje smanjenje za 13,8 posto. Međutim, ovo smanjenje je samo dijelom rezultat smanjenja prodanih količina naftnih derivata, a dijelom je posljedica smanjenja iznosa trošarina na naftne derivate. Početkom ožujka 2011. godine, zbog snažnih pritisaka na cijene naftnih derivata, Uredbom Vlade promijenjena je visina trošarine za motorne benzine i dizelska goriva koja se koriste kao pogonsko gorivo smanjenjem svih trošarina za 15 lipa po litri goriva. Dodatni razlog međugodišnjega pada prihoda od trošarina na naftu jest visoka baza iz 2010. godine. Naime, ona je visoka zbog isplate dugovanja koja je INA imala prema državi, a uplatila ih je tijekom prva tri mjeseca 2010. godine. Prihodi od trošarina na duhan bilježe međugodišnje povećanje u visini 5,5 posto, koje je rezultat cjelogodišnjeg efekta promjene visine trošarine. Naime, Uredbom Vlade promijenjen je iznos stope proporcionalne trošarine na cigarete s primjenom od 1. listopada 2010. godine, kada je stopa povećana s 30 na

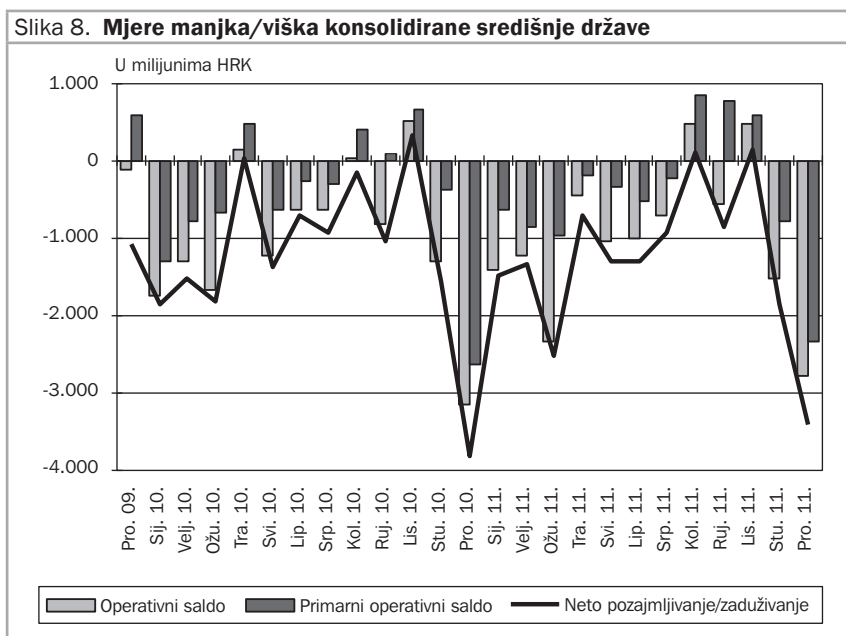
33 posto od maloprodajne cijene radi postupnoga dostizanja minimalnih uvjeta i iznosa trošarine na cigarete propisanih direktivama EU-a. Najznačajniji međugodišnji rast bilježe trošarine na osobne automobile, ostala motorna vozila, plovila i zrakoplove, i to za 12,5 posto. Najveći dio prihoda od pomoći čine pomoći od međunarodnih organizacija te institucija i tijela EU-a na koje se odnosi 91,9 posto ukupnih prikupljenih prihoda od pomoći konsolidirane središnje države. Prihodi od pomoći međunarodnih organizacija te institucija i tijela EU-a u odnosu na 2010. godinu zabilježili su povećanje za 34,6 posto, što ukazuje na bolju iskorištenost sredstava EU-a. Ostali prihodi proračuna konsolidirane središnje države ostvareni su približno planiranima.

Proračunski rashodi u 2011. nešto manji od planiranih

U 2011. godini rashodi proračuna konsolidirane središnje države iznosili su 122,4 milijarde kuna, što je približno na razini prethodne godine, odnosno bilježe međugodišnje smanjenje za 0,1 posto, dok su u usporedbi s planiranim iznosom izvršeni nešto ispod plana. Međugodišnje smanjenje zabilježili su i najznačajniji rashodi, rashodi za socijalne naknade. Ovi su rashodi tijekom 2011. godine iznosili 56,5 milijardi kuna, uz međugodišnje smanjenje od 0,7 posto. U strukturi rashoda za socijalne naknade najveća su izdvajanja za mirovine, zatim za zdravstvo, dječji doplatak, rodiljne naknade te naknade nezaposlenima. Rashodi za zaposlene drugi su po veličini u strukturi ukupnih rashoda i 2011. godine iznosili su 32,0 milijarde kuna, uz međugodišnji rast od 2,0 posto.

Rashodi za korištenje dobara i usluga ostvareni su u iznosu 10,4 milijarde kuna, čime su zabilježili međugodišnji rast od 0,6 posto. Najveći dio rashoda za korištenje dobara i usluga utrošen je na usluge telefona, pošte i prijevoza, usluge energije te usluge tekućeg i investicijskog održavanja. Međutim, u te rashode ulaze i sredstva izdvojena za korištenje fondova EU-a, budući da povlačenjem sredstava iz fondova EU-a ujedno nastaje i obveza isplaćivanja domaće komponente za određene projekte, a sredstva

za ta financiranja osigurana su na poziciji rashoda za korištenje dobara i usluga namijenjenih prvenstveno za intelektualne usluge. Budući da je tijekom 2011. godine povučeno više sredstava za financiranje projekata, tako je porasla i rashodna kategorija potrebna za njihovo financiranje, dok se na nekim drugim stavkama na poziciji rashoda za dobra i usluge uštedjelo. Najveći međugodišnji rast po stopi od 13,6 posto bilježe rashodi za plaćanje kamata, a rast bilježe i otplate domaćih i inozemnih kamata, pri čemu rashodi za otplatu inozemnih kamata rastu za 44,8 posto, dok rashodi za otplatu tuzemnih kamata rastu za 2,2 posto. Rashodi za subvencije bilježe međugodišnje smanjenje od 1,0 posto i iznose 6,6 milijardi kuna, a najvećim su dijelom, kao i prethodnih godina, utrošeni na subvencije poljoprivrede, Hrvatskih željeznica, brodogradnje te za obrt, malo i srednje poduzetništvo. Ostali rashodi zahtijevaju manja izdvajanja iz proračuna i uglavnom su ostvareni u skladu s planiranim.

Izvor: Ministarstvo financija RH.

Proračunske obveze 2011. povećane za 15 milijardi kuna

Neto nabava nefinancijske imovine konsolidirane središnje države u 2011. godini iznosila je 3,4 milijarde kuna. Pritom je na samu nabavu utrošeno 3,8 milijardi kuna, dok je prodaja iznosila 379,4 milijuna kuna. Transakcije na nefinancijskoj imovini prvenstveno se odnose na nabavu dugotrajne imovine, najviše zgrada i građevina te u nešto manjem obujmu na nabavu postrojenja i opreme, kao i ostale dugotrajne imovine.

Neto stjecanje financijske imovine konsolidirane središnje države u 2011. godini bilo je negativno i iznosilo je -353,9 milijuna kuna, pri čemu su izdaci po osnovi domaćih zajmova i dionica bili daleko veći nego primici po osnovi istih. Novac je povlačen s pozicije novac i depoziti. I dok je u 2010. godini saldo transakcija na toj poziciji iznosio 1,4 milijarde kuna, tijekom 2011. godine saldo je iznosio -1,7 milijardi kuna.

Neto stjecanje obveza konsolidirane središnje države u 2011. godini iznosilo je 15,0 milijardi kuna. Pritom su se neto tuzemne obveze povećale za 6,4 milijarde kuna, a neto inozemne obveze za 8,6 milijardi kuna. Domaće obveze porasle su zaduživanjem zajmovima i izdavanjem obveznica. Na domaćemu tržištu zabilježeno je novo zaduživanje zajmovima u visini 4,3 milijarde kuna, dok su otplaćene obveze u iznosu 891,4 milijuna kuna. Istovremeno je izdano 5,7 milijardi kuna domaćih obveznica, dok je otplaćeno 2,7 milijardi kuna. Povećanje inozemnih obveza konsolidirane središnje države rezultat je prvenstveno izdavanja obveznica na inozemnomu tržištu te u manjoj mjeri uzimanja inozemnih zajmova. Tijekom 2011. godine izdano je inozemnih obveznica u vrijednosti 13,3 milijarde kuna, dok je istovremeno otplaćeno 5,5 milijardi kuna dospjelih obveznica. Novo zaduživanje inozemnim zajmovima iznosilo je 3,6 milijardi kuna, dok su otplaćeni inozemni zajmovi u iznosu 2,8 milijardi kuna.

Okvir 2. Proračun za 2012. – smanjenje rashoda i deficita

Nakon što je zbog parlamentarnih izbora početkom 2012. godine na snazi bilo privremeno financiranje, tijekom veljače 2012. godine usvojen je Plan proračuna konsolidirane središnje države za 2012. godinu. Prihodi konsolidirane središnje države planirani su u iznosu 112,0 milijardi kuna (prema metodologiji GFS 2001), čime bilježe međugodišnje povećanje od 1,5 posto. Rashodi su planirani u iznosu 119,3 milijarde kuna i za 3,6 milijardi kuna su manji u odnosu na proračun za 2011. godinu. Takav plan ujedno ukazuje i na osjetno smanjenje deficita proračuna konsolidirane središnje države.

U planiranju prihoda proračuna uzete su u obzir porezne izmjene koje obuhvaćaju porez na dohodak, porez na dodanu vrijednost, porez na dobit te doprinose za zdravstveno osiguranje. U sustavu poreza na dohodak, od 1. ožujka 2012. godine visina osnovnog osobnog odbitka iznosi 2.200 kuna, a osobni odbitak umirovljenika 3.400 kuna. Porez na dohodak od 1. ožujka 2012. godine plaća se po stopi od 12 posto od porezne osnovice do visine iznosa osnovnog osobnog odbitka, po stopi od 25 posto na razliku porezne osnovice između iznosa osnovnog osobnog odbitka i četverostrukog iznosa osnovnog osobnog odbitka te po stopi od 40 posto na poreznu osnovicu iznad četverostrukog iznosa osnovnog osobnog odbitka. Dodatak na mirovinu prema posebnim je propisima postao sastavni dio mirovine od 1. siječnja 2012. godine, stoga više nije oslobođen oporezivanja. Izmjene i dopune Zakona o doprinosima primjenjuju se od 1. svibnja 2012. Ovim izmjenama stopa doprinosa za obvezno zdravstveno osiguranje, koju poslodavci plaćaju na bruto plaću svojih zaposlenika, smanjuje se za dva postotna boda, čime se osigurava porezno rasterećenje bruto cijene rada i povećavaju novčana sredstva koja ostaju na raspolaganju poduzetnicima. U sustavu poreza na dodanu vrijednost od 1. ožujka 2012. godine u primjeni je nova opća stopa poreza na dodanu vrijednost u visini 25 posto. Radi ublažavanja učinka povećanja opće stope PDV-a, na pojedine proizvode i usluge, kao što su jestiva ulja i masti biljnog i životinjskog podrijetla, dječja hrana i prerađena hrana na bazi žitarica za dojenčad i malu djecu te na isporuku vode, osim vode koja se stavlja na tržište u bocama ili u drugoj ambalaži, kao i na bijeli šećer od trske i šećerne repe, primjenjuje se stopa u visini 10 umjesto dosadašnjih 23 posto. Osim toga, ovim zakonskim izmjenama propisuje se potpuno ograničenje odbitka pretporeza za nabavu i najam plovila namijenjenih za razonodu, zrakoplova, osobnih automobila i drugih sredstava za osobni prijevoz, uključujući nabavu svih dobara i usluga u vezi s tim dobrima te izuzeci od navedenih odredaba, kao i oslobođenje od plaćanja poreza na dodanu vrijednost kad se ta dobra kasnije isporučuju, a za njih pri nabavi nije mogao biti odbijen pretporez. Također se propisuje ograničenje odbitka pretporeza za nabavu dobara i usluga za potrebe reprezentacije. Izmjenama Zakona o porezu na dobit uvodi se obveza plaćanja poreza po odbitku na dividende i udjele u dobiti. Također, izmjenama se definiraju smanjenja osnovice poreza na dobit za dio ostvarene dobiti kojom se povećava temeljni kapital društva sukladno posebnim propisima.

U 2012. godini proračunska se potrošnja smanjuje u odnosu na 2011., što je u skladu s odredbama Zakona o fiskalnoj odgovornosti. Smanjenje rashoda rezultat je potrebe za zatvaranjem fiskalnih neravnoteža i osiguranjem održive razine financiranja u nepovoljnim financijskim i gospodarskim uvjetima. Planom proračuna značajnije povećanje bilježe jedino rashodi za kamate. Planirano je smanjenje rashoda za socijalne naknade za 1,9 posto u odnosu na 2011. godinu, rashoda za zaposlene za 6,0 posto, dok je najviše smanjenje rashoda za subvencije – čak 16,3

pосто. Smanjenje rashoda za subvencije najvećim se dijelom odnosi na smanjenje subvencija poljoprivredi i željezničkomu prometu. Rast materijalnih rashoda u 2012. godini iznosi 1,0 posto, a rezultat je rasta u aktivnostima i projektima koji se financiraju iz predpristupnih programa pomoći EU-a, kao i aktivnostima vezanima uz proces pridruživanja EU-u, dok se neki drugi rashodi unutar ove kategorije smanjuju.

Ukupan manjak konsolidirane opće države za 2012. godinu planira se na razini od 3,3 posto procijenjenoga bruto domaćeg proizvoda. Planirano financiranje toga manjka raspoređeno je podjednako na domaće i inozemno tržište.

Tablica 1. Glavni ekonomski pokazatelji				
	2010.	2011.	2012.	
REALNA GOSPODARSKA AKTIVNOST				
Bruto domaći proizvod, realni (%-tna promjena)	-1,2	0,0	-	-
Industrijska proizvodnja, fizički obujam (%-tna promjena)	-1,4	-1,2	-5,3	siječanj-ožujak
Trgovina na malo, realni promet (%-tna promjena)	-1,8	1,0	0,6	siječanj-ožujak
Građevinarstvo, fizički obujam (%-tna promjena)	-15,9	-9,1	-11,8	siječanj-veljača
Turizam, noćenja (%-tna promjena)	2,6	7,0	4,4	siječanj-veljača
ZAPOSLENOST, PLAĆE I CIJENE				
Stopa registrirane nezaposlenosti	17,4	17,9	20,1	veljača
Neto plaća (%-tna promjena)	0,6	1,8	2,3	siječanj
Potrošačke cijene (%-tna promjena)	1,1	2,3	2,0	ožujak
VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA				
Izvoz roba, EUR (%-tna promjena)	18,2	7,7	-8,0	siječanj-veljača
Izvoz roba i usluga, EUR (%-tna promjena)	8,6	6,1	-	-
Uvoz roba, EUR (%-tna promjena)	-0,6	7,5	2,3	siječanj-veljača
Uvoz roba i usluga, EUR (%-tna promjena)	-0,7	5,8	-	-
PRORAČUN, KAMATNE STOPE I TEČAJ				
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (opća država, mlrd. kuna)	-14,62	-	-	-
Kamatna stopa na kratkoročne kunske kredite bez valutne klauzule (kraj razdoblja, u % na godišnjoj razini)	10,05	9,49	10,00	veljača
ZIBOR (prekonoćni krediti, u % na god. razini, kraj razdoblja)	1,07	0,76	0,73	ožujak
Tečaj EUR (kraj razdoblja)	7,39	7,53	7,51	ožujak
Tečaj USD (kraj razdoblja)	5,57	5,82	5,62	ožujak

Napomena: Postotne promjene su u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Izvori: Državni zavod za statistiku, Hrvatska narodna banka, Ministarstvo financija RH i www.reuters.hr.